

**UMĚLECKÝ STYL VE VÝUCE
ČEŠTINY**   *PRO DOSPĚLÉ*
JINOJAZYČNÉ MLUVČÍ

KATEŘINA SACHROVÁ
UMĚLECKÝ STYL VE VÝUCE
ČEŠTINY   *PRO DOSPĚLÉ*
JINOJAZYČNÉ MLUVČÍ
KATEŘINA SACHROVÁ
UMĚLECKÝ STYL
ČEŠTINY   *PRO*
JINOJAZYČNÉ
KATEŘINA
SACHROVÁ
UMĚLECKÝ STYL VE VÝUCE

**UMĚLECKÝ STYL
VE VÝUCE ČEŠTINY PRO
DOSPĚLÉ JINOJAZYČNÉ MLUVČÍ**

Západočeská univerzita v Plzni
Ústav jazykové přípravy

**UMĚLECKÝ STYL
VE VÝUCE ČEŠTINY PRO
DOSPĚLÉ JINOJAZYČNÉ MLUVČÍ**

THE POETIC STYLE
IN CZECH AS A FOREIGN LANGUAGE
EDUCATION FOR ADULT LEARNERS

Kateřina Sachrová

<https://doi.org/10.24132/ZCU.2021.10576>

Plzeň 2021

ÚSTAV JAZYKOVÉ PŘÍPRAVY
ZÁPADOČESKÉ UNIVERZITY
V PLZNI

Umělecký styl ve výuce češtiny pro dospělé jinojazyčné mluvčí

Kateřina Sachrová

Vydání publikace bylo schváleno Vědeckou redakcí
Západočeské univerzity v Plzni.

Recenzenti:

doc. PhDr. Vladimír Novotný, Ph.D.

doc. PaedDr. Jaromíra Šindelářová, CSc.

ISBN 978-80-261-1057-6

ISBN 978-80-261-0960-0 (brožovaná vazba)

DOI <https://doi.org/10.24132/ZCU.2021.10576>

© Západočeská univerzita v Plzni
Mgr. Kateřina Sachrová, Ph.D.

OBSAH

Úvod	1
------------	---

TEORETICKÁ ČÁST

1 Stylistika jako prostředník mezi literaturou a jazykem 5

1.1 Role funkční stylistiky ve výuce češtiny jako cizího jazyka	5
1.1.1 Vývoj a pojetí funkční stylistiky	6
1.1.2 Vymezení pojmů	10
1.1.3 Specifika výuky českého jazyka pro nerodilé mluvčí (ve vztahu k funkční stylistice)	12
1.1.4 Funkční styly a jejich význam pro jinojazyčné mluvčí	16
1.1.4.1 Funkční styl prostředělovací	16
1.1.4.2 Funkční styl odborný	18
1.1.4.3 Funkční styl administrativní	20
1.1.4.4 Funkční styl publicistický	22
1.1.4.5 Funkční styl umělecký	23
1.1.5 Didakticko-metodické aspekty práce s funkčními styly v hodinách češtiny pro cizince	24
1.2 Vývoj a trendy pojetí uměleckého stylu v jazykové výuce	29
1.2.1 Vývoj pojetí uměleckého stylu v české stylistice	30
1.2.2 Vývoj pojetí uměleckého stylu ve výuce cizích jazyků	33
1.3 Styl umělecké literatury a jeho význam pro výuku češtiny jako cizího jazyka	43
1.4 Shrnutí	49

2 Poezie jako problémová složka uměleckého funkčního stylu ve výuce češtiny jako cizího jazyka 53

2.1 Role a význam poezie v komunikačně zaměřené výuce cizímu jazyku	54
2.2 Práce s poezií a kritéria výběru vhodných textů	59
2.3 Využití poezie k práci s vybranými morfologickými jevy	64

2.3.1 Vybrané morfologické problémy ve výuce nerodilých mluvčích češtiny	65
2.3.2 Příklady využití poezie k práci s verby a substantivy	67
2.4 Shrnutí	74
3 Učebnice češtiny pro cizince a styl učebnicového textu ...	76
3.1 Učebnice a vzdělávání dospělých	77
3.2 Funkce učebnic ve výuce češtiny jako cizího jazyka	79
3.3 Význam textu v učebnici	81
3.4 Zastoupení jednotlivých funkčních stylů v učebnicích	84
3.4.1 Česky krok za krokem 2	86
3.4.2 Communicative Czech (Intermediate Czech)	88
3.4.3 Basic Czech II	90
3.4.4 Čeština pro cizince úroveň B1	91
3.4.5 Adam a Eva v Českém ráji	92
3.5 Problematika autentičnosti textu	94
3.6 Shrnutí	99

VÝKUMNÁ ČÁST

4 Metodologie výzkumu	102
4.1 Formulace výzkumného problému	103
4.2 Cíle výzkumu	103
4.3 Výzkumné otázky	104
4.4 Výzkumné proměnné	104
4.5 Výzkumný vzorek	105
4.6 Struktura učebnic a typy textů	109
5 Výsledky výzkumu	112
5.1 Interpretace výstupů obsahové analýzy	112
5.1.1 Využití textů uměleckého funkčního stylu v jednotlivých úrovních	112
5.1.2 Zastoupení literárních druhů a některých žánrových forem v analyzovaných učebnicích	114

5.1.3 Zastoupení prozaických žánrů v analyzovaných učebnicích	115
5.1.4 Zastoupení autentických, adaptovaných a uměle vytvořených textů	117
5.1.5 Typologie úkolů k ukázkám uměleckého funkčního stylu	118
5.1.6 Starší vs. novější učebnice	121
5.1.7 Počty ukázek uměleckého funkčního stylu v učebnicích	125
5.1.8 Postavení uměleckého funkčního stylu mezi ostatními funkčními styly	126
5.1.9 Představitel české literatury (kultury) v učebnicích češtiny pro cizince	127
5.2 Shrnutí výsledků obsahové analýzy	129
5.3 Interpretace dat dotazníkového šetření	132
5.3.1 Příprava dotazníkového šetření	132
5.3.2 Výsledky dotazníkového šetření	134
5.4 Shrnutí výsledků dotazníkového šetření	140
6 Přehled hlavních zjištění a jejich vyhodnocení	142
6.1 Porovnání výsledků dotazníkového šetření s výsledky analýzy učebnic	142
6.2 Zhodnocení současného stavu ve vztahu k teorii	144
7 Diskuse	148
7.1 Faktory ovlivňující výsledky uskutečněného výzkumu	148
7.2 Doporučení a implikace pro vyučovací praxi	150
7.2.1 Doporučení optimálního počtu ukázek uměleckého funkčního stylu	151
7.2.2 Další obecná doporučení	154
Závěr	157
Summary	159
Bibliografie	161
Seznam tabulek a obrázků	172
Seznam příloh	174

PŘÍLOHY

Příloha 1

Pracovní list pro úroveň A1–A2 176

Příloha 2

Pracovní list pro úroveň A2–B1 180

Příloha 3

Pracovní list pro úroveň B2–C1 185

Příloha 4

Dotazník k využití uměleckého funkčního stylu
ve výuce češtiny jako cizího jazyka 191

ÚVOD

Využití uměleckého funkčního stylu je významnou součástí výuky českého jazyka, ať už jde o výuku češtiny jako jazyka mateřského, či o výuku češtiny jako cizího, popř. druhého jazyka v českých a zahraničních institucích. Umělecký styl, potažmo umělecký text je především důležitým prostředkem schopným vypovídat o kultuře na pozadí daného jazyka. A je to právě sociokulturní složka, která je v současnosti v souvislosti s výukou cizích jazyků ve středu pozornosti. V době, kdy dochází ke změnám technických podmínek výuky a ke změnám podmínek mezilidské komunikace, kdy jsou studenti zvyklí vnímat nepřehledné množství podnětů a reagovat na ně (vliv internetu, multimediálních prostředků apod.), hledají vyučující, didaktici, metodici a autoři učebních materiálů nové způsoby, jak studenty motivovat a usnadnit jim akvizici českého jazyka. Domníváme se, že i estetická funkce textů může být tím správným motivačním faktorem, neboť estetický prožitek vhodně doplňuje proces učení a efektivně aktivizuje každého studenta.

V následující studii jsme se zaměřili na to, co všechno může v současné době vedle své estetické funkce umělecký styl ve výuce nabídnout. Umělecký text disponuje bezesporu velkým potenciálem využitelným při výuce cizího jazyka. I přesto, že se autoři moderních učebnic snaží s uměleckým textem pracovat (ať už je pojatý jako cíl jazykové výuky, tj. vést ke schopnosti stylového rozlišování v percepci či produkci textu, či jako prostředek: texty určené k nácvičce gramatiky apod.), často ustupuje do pozadí před „prakticky využitelnými“ styly a jim odpovídajícími slohovými útvary.¹

---

¹ Jako příklad „prakticky využitelného“ funkčního stylu můžeme uvést prostředkovací styl, jehož ukázky nalezneme v každém učebním materiálu, nejčastěji v podobě dialogů (formálních i neformálních). Dále např. studenti, kteří se připravují na

V souvislosti se směry a trendy ve výuce cizích jazyků hovoříme v podstatě již od 70. let především o éře komunikační metody. Nicméně mezi odborníky (popř. kritiky této metody) je zmiňována nastupující éra označená jako „post-metodová“ (a s ní související „post-komunikační“ přístup). Podle našeho názoru by se práce s uměleckým textem v jazykové výuce měla stát součástí této nové koncepce. Ta je postavena mj. na takových principech, jakými jsou porozumění místním lingvistickým, sociokulturním a politickým zvláštnotem a umožnění učitelům rozvíjet své vlastní metody a teorie, včetně monitorování jejich efektivity (Kumaravadivelu 2001, s. 537–560).

V našem výzkumu jsme se rozhodli zmapovat situaci týkající se využití uměleckého funkčního stylu ve výuce češtiny pro jinojazyčné mluvčí a porovnat výsledky vyplývající z analýzy současných učebních materiálů s výše zmíněnými požadavky (post) komunikačně a interkulturně zaměřené výuky a s požadavky Společného evropského referenčního rámce pro jazyky (dále jen SERR). Teoretický základ našeho šetření tvořily z velké části studie vypracované na základě zkušeností zahraničních didaktiků cizích jazyků, dále pak české i zahraniční výzkumy zaměřené na roli uměleckých textů v procesech jazykové výuky. V neposlední řadě jsme čerpali z teorií vztahujících se k funkcím a k významům učebnic, učebnicových textů a ostatních učebních materiálů. Stanovili jsme si za úkol odůvodnit důležitost využívání uměleckého funkčního stylu, a napomoci tak ke zefektivňování výuky českého jazyka pro dospělé cizince.

---

zkoušku k získání českého občanství, se seznamují v hojnější míře s administrativním stylem – zajímají je náležitosti formální korespondence, profesního životopisu apod. Využitelnost odborných a publicistických textů (vztahujících se přímo k oborovému zaměření studentů češtiny, jinojazyčných zaměstnanců českých firem apod.) není třeba podrobněji popisovat.

Využití uměleckého funkčního stylu ve výuce českého jazyka pro nerodilé mluvčí je dosud komplexně nezpracované téma, jež zasluhuje patřičnou pozornost. Problematika práce s uměleckým textem ve výuce cizích jazyků je zpracována v zahraničí – v našem prostředí otázky spojené s uměleckým funkčním stylem ustupují do pozadí před praktičtější využitelnými tématy, jako je výuka odborně zaměřeného jazyka v rámci profesní přípravy cizinců či seznamování s administrativním stylem v rámci přípravy žadatelů o české občanství na život v ČR. Přesto se domníváme, že výuka českého jazyka zahrnující práci s uměleckým textem by měla být předmětem odborných diskusí a dalšího bádání zaměřeného např. na analýzu učebnic češtiny pro cizince či jazykových učebnic pro dospělé uživatele.

TEORETICKÁ ČÁST

1 STYLISTIKA JAKO PROSTŘEDNÍK MEZI LITERATUROU A JAZYKEM

1.1 Role funkční stylistiky ve výuce češtiny jako cizího jazyka

Stylistika češtiny jako mateřského jazyka je v odborné literatuře podrobně popsána disciplína (srov. Čechová – Krčmová – Minářová 2008, Chloupek a kol. 1990 a další), jež mezi ostatními lingvistickými disciplínami zaujímá významné postavení. V této studii nás však bude zajímat, jaké je postavení stylistiky češtiny jako jazyka cizího.² Nestojí kupříkladu funkčněstylová diferenciacce spíše na okraji jazykového vyučování (především v případech nižších úrovní) i přesto, že by jí měla být též věnována náležitá pozornost?³ Stylistika se vztahuje jak k jazykovému systému, tak ke komunikační situaci a k jejímu výsledku – k textu. Oba vztahy tak spojují s jazykovou kulturou, již zajímají, kromě slohové vytříbenosti i adekvátnost vyjadřování apod. Pro uživatele jazyka je tedy důležité, aby se dobře orientoval ve všech těchto rovinách:

---

² Ačkoliv se téma této práce týká z velké části i výuky češtiny jako druhého jazyka, zaměřena je primárně na češtinu jako jazyk cizí.

³ Součástí předvýzkumného šetření (Sachrová 2016, s. 283–298), jehož cílem bylo popsat zastoupení funkčních stylů v učebnicích češtiny pro jinojazyčné mluvčí, byl dotazník, ve kterém se respondenti vyjadřovali k míře využívání různých funkčních stylů ve výuce, k jejich zahrnutí do nižších úrovní apod. Jak z analýzy učebních materiálů (viz kap. 3.4), tak z výsledků dotazníkového šetření mimo jiné vyplynulo, že seznamování a práce s funkčními styly nebývá záměrem autorů učebnic (zejména v případech nižších úrovní) a často není ani součástí jednotlivých lekcí češtiny jako cizího jazyka. Vyučující, kteří měli možnost vyjádřit se k tomuto tématu, uvádějí jako nejčastější důvod menší pozornosti věnované funkční stylistice nedostatek času v hodinách, kde prioritou bývá naučit cizince gramatické jevy a všeobecné lexikum potřebné k získání požadované komunikační kompetence. Kupříkladu texty uměleckého stylu jsou využívány zejména k motivaci a oživení hodin, nikoliv k osvojení jazykových dovedností (viz výsledek výzkumného šetření kap. 4).

aby chápal záměr, který sleduje autor textu, účel, kterému slouží projev, cíl, který se projevem sleduje, aby získal povědomí o stylově rozlišených variantních prostředcích jazyka, uměl je správně použít a následně uspěl v konkrétních komunikačních situacích.

Nerodilý mluvčí se setkává s množstvím nejrůznějších komunikátů, a to nejen ve sféře prostě-sdělovací, ale též ve sféře médií či v prostředí administrativního a odborného jazyka. V neposlední řadě jsou součástí komunikace cizince v naší zemi i rozmanité texty umělecké. Je proto namístě zaměřit se také na důležitost funkční stylistiky ve výuce cizího jazyka, v našem případě češtiny.

V první kapitole se nejprve zaměříme na roli funkční stylistiky ve výuce češtiny jako cizího jazyka a především z hlediska komunikačních potřeb nerodilých mluvčích češtiny nabídneme konkrétní strategie v přístupu k výuce. Zajímat nás bude vývoj a pojetí funkční stylistiky v průběhu 20. století a dále jednotlivé přístupy ke klasifikaci funkčních stylů. Z pohledu lingvodidaktiky vysvětlíme důležitost zahrnutí funkčních stylů do hodin českého jazyka pro dospělé cizince, a to v kurzech probíhajících ve skupinách studentů-nebohemistů, tj. těch, kteří nestudují český jazyk jako hlavní obor. Ve druhé části této kapitoly popíšeme vývoj a současné postavení uměleckého stylu ve výuce cizích jazyků. Na závěr vysvětlíme význam umělecké literatury pro výuku češtiny jako cizího jazyka.

1.1.1 Vývoj a pojetí funkční stylistiky

Funkční stylistika prošla během posledního století vývojem, jehož důležité momenty si nyní připomeneme, abychom pochopili pojetí této disciplíny v současné době.

Pohlédneme-li do historie, pro vývoj funkční stylistiky bylo nejprve významné **pojetí Pražské školy** (např. Havránek 1932), jež

rozlišovala *externí* a *interní jazykové funkce*. Právě pod pojem externí jazykové funkce (tj. funkce jazyka nebo řeči) spadal soubor jazykových prostředků nazývaných *funkční styly*. Externími jazykovými funkcemi rozumíme kupříkladu funkci jazyka spisovného, funkci jazykového projevu či estetickou funkci, kterou se budeme zabývat v rámci charakteristiky uměleckého funkčního stylu. Za interní jazykové funkce byly v pracích klasického období Pražské školy označovány funkce jazykových jednotek, prostředků vytvářejících jazykový systém „zevnitř“, budující vnitřní strukturu jazyka, jako např. pádová funkce, kontextová funkce apod. Představitelé Pražské školy zpočátku rozlišovali dvě základní funkce, a to komunikativní a estetickou (básnickou).

Později se začalo hovořit o dalších funkcích: expresivní, apelativní, metajazykové, fatické a kontaktové. Mluvílo se též o mentální či reprezentativní funkci jazyka. Ne všechny tyto funkce ale byly takové povahy, aby se na jejich základě mohl vytvořit specifický funkční styl. Postupem doby byl vyčleněn styl *novinářský* či *publicistický* uvnitř stylu *odborného* a dále také styl *hovorový* či *prostě sdělný*. Stylistika musela zohlednit rozdíly mezi vyjadřováním neodborným a odborným.

O významnou funkční klasifikaci se zasloužil **B. Havránek** (1932), jenž rozlišoval funkci *sdělovací* (komunikativní, prakticky a teoreticky odbornou) na jedné straně a funkci *estetickou* na straně druhé, přičemž těmto funkcím přiřadil funkční jazyky (hovorový, vědecký, básnický apod.). Oproti tomu **J. Mukařovský** (1932) se ve své *koncepti estetické funkce* pokusil o vymezení postavení estetické funkce nad funkcemi ostatními a funkce rozčleňoval na funkce *bezprostřední* a *znakové*. Tradiční systém funkcí a funkčních stylů vychází právě z podstaty funkční klasifikace B. Havránka a J. Mukařovského. S rozvojem a hierarchizací funkcí jazyka ve společnosti a díky posunu kritérií hodnocení sice došlo

ke změnám v počtu a charakteristice stylů, avšak základní přístup k řešení celé problematiky se nezměnil.⁴

Klasifikace funkčních stylů nebyla a není chápána jednoznačně. Významným přínosem a posunem v pojetí funkční stylistiky byly až práce **K. Hausenblase** (1996), který rozlišoval styly na *simplexní* (např. styl mluvených/psaných projevů, styl připravených/nepřipravených projevů atd.) a *komplexní* (učební styl). Zavedení těchto pojmů bylo motivováno snahou umožnit výklad složitých stylových jevů na jednotném základě. K. Hausenblas při výkladu funkčních stylů vycházel z funkce *zpravovací* (nunciativní), *působící*, *ovlivňovací* (konativní) a *estetické*. Dále pracoval s dalšími podtypy, jako funkce *direktivní* (řídící), funkce *získávací* (agitační), funkce *propagační*, funkce *výkladová*, *reflexivní* aj. K. Hausenblas byl přesvědčen, že pokud ve stylistice vycházíme z rozlišení výstavby promluv, obvyklé třídění funkčních stylů nevystačí, a to proto, „že nepřihlíží ke všem hlavním funkcím promluv ve společenském dorozumívacím styku.“ (Hausenblas 1996, s. 97).

Současná stylistika (Čechová – Krčmová – Minářová 2008) se snaží s problematickou situací třídění stylů vyrovnat tak, že se jejich výklad opírá jednak o výchozí funkci jazykového projevu, jednak zohledňuje činitele vnitřní jazykové povahy (obraznost, pojmovost, direktivnost). Někteří autoři se proto uchylují spíše k pojmu *diskurz* ve snaze zohlednit mnohost a složitost kontextových podmínek, v nichž jazykové projevy fungují (srov. např. Schneiderová 2013 in Hoffmannová a kol. 2016, s. 255.). Hovoříme tedy např. o odborném, publicistickém, uměleckém diskurzu a dále pak o tzv. subdiskurzech, jako je subdiskurz fejetonistický, feministický, polemický, literární apod.

---

⁴Mezi další významné osobnosti zabývající se funkčněstylistickou teorií patřili např. V. Mathesius (1942), J. V. Bečka (1948) či R. Jakobson (1995). Ve druhé pol. 20. stol. se o rozvoj stylistiky zasloužili např. F. Daneš a kol. (1957), M. Jelínek (1957) nebo A. Jedlička a kol. (1970).

Nejnovější poznatky z funkční stylistiky jsou shrnuty v monografii **Stylistika mluvené a psané češtiny** J. Hoffmannové a kol. (2016), jejíž koncepce představuje důraz na poznání podob současné verbální komunikace. Ačkoliv její autoři navazují na tradiční pojetí stylu, jejich základním cílem je popis stylu textů spjatých tím, že se uplatňují v určité *komunikační sféře*⁵. Zároveň je ve výkladech přihlíženo k různým vlivům a projevům mluvenosti a psanosti (Hoffmannová a kol. 2016, s. 12).

S. Schneiderová (Beneš – Schneiderová – Uličný 2013, s. 167) ve svém zamyšlení nad dalším vývojem funkční stylistiky poukazuje na potřebu „narušovat klasický lineární výčet funkčních stylů (prostě sdělovací, odborný, umělecký, publicistický) a nahrazovat jej popisem jednotlivých komunikačních oblastí ve vzájemných souvislostech a vydělujících se odlišnostech“. J. Chloupek nepokládá za nutné rozmnožovat počet základních funkčních stylů, ale je podle něho třeba pamatovat na „celistvost jazykové komunikace ve společnosti a vzájemné ovlivňování stylů, vznik přechodných stylových oblastí a uplatnění dalších objektivních slohotvorných činitelů, které vede ke sblížování stavby textů s různou funkcí.“ (Chloupek a kol. 1990, s. 43). Souhlasíme s názorem, že **počet funkčních stylů v jazyce je přímo úměrný všem funkcím, které jazyk v procesu jazykové komunikace plní**. Dynamičnost funkční stylové diferenciaci je způsobena neustálými změnami jazyka a společnosti, která tento jazyk užívá. „Funkce jazyka jako kódu se mohou s vývojem společnosti dále rozvíjet a měnit, jako se mění i komunikační situace. Funkční stylová diferenciaci je proto v trvalém pohybu, tak jako je v pohybu jazyk a společnost, která jej využívá.“ (Čechová – Krčmová – Minářová 2008, s. 103).⁶

⁵ P. Mareš definuje *komunikační sféru* jako soubor (typů) komunikačních situací a textů, jež jsou příznačné pro určitou sociální sféru. (Hoffmannová a kol. 2016, s. 15).

⁶ Obecněji charakterizuje další vývoj stylistiky M. Čechová: „Vývoj stylistiky (spolu s vývojem stylu) by měl pokračovat, respektovat dosažené výsledky, avšak nesetrvávat na dosažené úrovni, sledovat, zachycovat další vývoj stylu, ale také jeho vývoji a zvyšování

V naší práci vycházíme ze Současné stylistiky (Čechová – Krčmová – Minářová 2008, s. 98), kde jsou jako primární čili základní vymezeny následující funkční styly:

- prostěsdělovací (běžnědorozumivací),
- odborný,
- administrativní,
- publicistický,
- řečnický,⁷
- umělecký.

1.1.2 Vymezení pojmů

V naší studii budeme pracovat s následujícími stylistickými pojmy:

- Styl⁸ neboli sloh je vymezen jako způsob výběru jazykových prostředků a jejich využití a uspořádání v jazykových projevech. Zároveň je jednou z nejdůležitějších konstitutivních vlastností textu a vlastností jazykových prostředků.⁹ Styl je též zjednodušeně charakterizován jako vlastnost jazyka, vlastnost textu (Mareš 2013 in Beneš – Schneiderová – Uličný 2013, s. 172). P. Mareš chápe styl jako nadstavbu nad neutrální, bezpříznakovou, „nulovou“ úrovní – styl je

---

úrovně komunikace napomáhat, nejen k ní 'neohroženě přihlížet'." (Čechová 2017, s. 92). Ačkoliv autorka vyzývá k hledání nových pojetí a nových metod vědecké práce, doporučuje využívat dosavadních výsledků stylistického bádání.

⁷ Řečnickým funkčním stylem pro potřeby výuky cizinců se budeme zabývat pouze v souvislosti s jeho přesahy do ostatních funkčních stylů.

⁸ Výraz *styl* pochází z latinského *stilus*, jenž původně označoval rydlo na vytlačování písmen do voskových destiček. Postupně byl název metonomicky přenesen a začal se vztahovat také ke způsobu vyjadřování, k jeho charakteristickým rysům.

⁹ J.-M. Adam (2005) poukazuje na důležitost stylu, a dokonce se přiklání k myšlence, že srdce jazyka je třeba hledat spíše ve stylistice než v gramatice. Styl je podle něho úplně závislý na kontextualizaci výpovědi, nelze jej izolovat od komplexního fungování textu (kontextualizovatelného různými způsoby).

pojímán jako kvalita prostupující text. V nejnovější Stylistice mluvené a psané češtiny je styl chápán jako „soubor obvyklých a příznačných způsobů volby výrazových prostředků a soubor uspořádání (organizace) zvolených prostředků, který se uplatňuje v určité komunikační sféře.“ (Hoffmannová a kol. 2016, s. 14).

- *Funkční styl* je vymezen jako funkce jazykového projevu (parole) a je určen konkrétním cílem tohoto projevu. Česká funkční stylistika připisuje v procesu utváření stylu nejsilnější vliv právě funkci textu, resp. komunikačnímu cíli. Společný evropský referenční rámec pro jazyky (dále jen SERR) nedefinuje jednotlivé funkční styly, jejich charakteristika je naznačena v jednotlivých částech Rámce.¹⁰
- *Diskurz* chápeme jako vztah textu a kontextu (a zároveň nadřazený k pojmu *text*), jako specifickou aktivitu společenské praxe představující vztah jazyka, podmínek produkce a předpokládaných efektů pro uživatele.
- *Jazyková komunikace* je druh sociální interakce, při níž dochází ke sdělování a přijímání informace mezi mluvčím a adresátem, přičemž formy a uspořádání přenosu informace závisí na určitých podmínkách (psychologické, sociální a komunikační charakteristiky účastníků komunikace, vztahy mezi nimi, časoprostorové vztahy aj.).
- *Komunikační situace* zahrnuje všechny okolnosti komunikace (komunikační faktory): objektivní i subjektivní stylové faktory včetně všech komunikantů a kódu. (Prošek 2013 in Beneš – Schneiderová – Uličný 2013, s. 143).

---

¹⁰ „Termín *funkční styl* je použit ve smyslu systematických rozdílů mezi stylovými vrstvami jazyka, které jsou charakteristické pro různé kontexty. Konceptně se jedná o velmi široký pojem, který může obsáhnout to, co je zde pojednáno v rámci učebních úloh (4.3), typů textů (4.6.4) a makrofunkcí (5.2.3.2).“ (SERR 2002, s. 122).

- *Textem* rozumíme jazykový projev neboli komunikát. Ve smyslu SERR je textem každý úsek jazyka – nezávisle na své formě (ústní nebo písemná), který uživatel recipuje a/nebo produkuje.¹¹
- *Komunikát* je základní jednotka sdělování, která může přesahovat jazykovou oblast (kromě textu to může být např. graf, obrázek apod.).
- *Slohový útvar* chápeme jako konkrétní textovou jednotku, která vznikla na základě zvoleného slohového postupu. Všechny útvary mohou být realizovány jak ve formě mluvené, tak psané.

1.1.3 Specifika výuky českého jazyka pro nerodilé mluvčí (ve vztahu k funkční stylistice)

Abychom přiblížili roli a postavení funkční stylistiky ve výuce češtiny jako cizího jazyka, vycházíme nejprve z prací francouzských didaktiků zabývajících se výukou francouzštiny jako cizího jazyka (dále jen FLE), v níž má stylistika již vybudované své pevné místo. A. Desbois¹² se ve své práci zastavuje u rozdílu mezi didaktikou stylistiky ve výuce jazyka pro rodilé mluvčí a didaktikou výuky jazyka pro cizince (Desbois 2009, s. 24). Cizinci se podle ní musí nejprve seznámit s některými jevy, jejichž pochopení a vnímání je pro rodilé mluvčí přirozené (slovní zásoba, polysémie, konotace...). A je to právě stylistika, která by, podle

---

¹¹ „Texty plní ve společenském životě mnoho různých funkcí a výsledkem jsou odpovídající rozdíly ve formě a obsahu. Různá média jsou využívána k různým účelům. Rozdíly v médiu, účelu a funkci vedou k odpovídajícím rozdílům nejen v kontextu sdělení, ale také v jejich organizaci a prezentaci. Texty tedy mohou být klasifikovány jako různé typy textů patřící k různým žánrům.“ (SERR 2002, s. 95).

¹² A. Desbois je profesorkou francouzského jazyka a literatury na pařížské Sorbonně a na univerzitě v Lille. Ve své studii se opírá především o myšlenky nejvýznamnějšího francouzského propagátora spojování výuky jazyka s výukou literatury J. Peytarda, o kterém v této práci ještě bude pojednáno.